

OM DE TOEKOMST VAN HET VERLEDEN

'Maak het leger, leger!' was in anti-militaristische kringen in de jaren tachtig van de vorige eeuw een geliefde strijdkreet. Het waren boeiende tijden. Het NAVO-dubbelbesluit uit 1979 om over te gaan tot plaatsing van kruisvluchtwapens hield de gemoe-deren in de politiek, bij de media en bij grote delen van de bevolking volop bezig.

De paradoxale situatie deed zich daarbij voor dat terwijl de kernwapentaken van de krijgsmacht het middelpunt vormden van een intensief en vaak emotioneel debat, de krijgsmachtdelen ruimte kregen voor investeringen in conventionele uitrusting en infrastructuur. Defensie stond weliswaar ter discussie, grote delen van de samenleving waren betrokken bij het debat, maar de krijgsmachtdelen slaagden erin, hoe vervelend sommige protestacties ook voor het personeel waren, de bewapening 'state of the art' te houden en ze hoefden zich geen zorgen te maken over hun bestaansrecht en werkgelegenheid.

Nu, bijna vijftien jaar na de val van de Berlijnse muur die het einde van de Koude Oorlog inluidde, is het beeld totaal gewijzigd. We kennen, op een enkele verwaasde geest na, geen horzelige actiegroepen meer en de leus 'Maak het leger, leger!' is verstomd. De paradoxale situatie doet zich thans evenwel voor dat zelfs partijen die van oudsher voorstander zijn van een stevige defensie-inspanning, het CDA en vooral de VVD, de broekriem van Plein 4 krachtig hebben aangehaald, met als gevolg dat de krijgsmacht met de dag leger wordt en dat, indien deze trend zich doorzet, vraagtekens gezet kunnen worden bij het perspectief op termijn.

De afgelopen vijftien jaar hebben bijna alle tollers bij Defensie losgestaan. Dat in de euforie over het einde van de Koude Oorlog, begin jaren negentig, het nodige vrede-dividend is geïnd, is begrijpelijk. In een ingrijpend proces van verkleining en herstructurering heeft de krijgsmacht zich omgevormd tot een snel inzetbaar, profes-

sioneel instrument met een behoorlijk expeditionair vermogen. Dat vervolgens door ontschotting en betere samenwerking tussen de krijgsmachtdelen 'more bang for a buck' is en wordt nagestreefd, valt ook te prijzen.

Waar echter de schoen is gaan wringen, is dat de defensieleiding zich vooral bekommerd heeft om interne (bedrijfsvoerings-) processen en ambtelijke turfwarms. De (militair-) ambtelijke top lijkt onvoldoende te hebben onderkend dat Defensie geen onderwerp meer is van publieke discussie en gaandeweg in de samenleving minder zichtbaar is geworden. De symptomen zijn bekend: Defensie is bij kabinetsformaties een sluitpost, staat niet bekend als een 'sexy' departement en, veel ernstiger, een fundamenteel debat in politiek en samenleving over de vraag waarom de BV Nederland er eigenlijk een krijgsmacht op na houdt, wat het ambitieniveau van die krijgsmacht behoort te zijn en hoe die krijgsmacht dan moet zijn ingericht vindt niet plaats, met als gevolg dat er in de samenleving geen breed gedragen visie op de rol van de krijgsmacht bestaat.

Hoewel het bestaansrecht van de krijgsmacht niet ter discussie staat, is Defensie gemarginaliseerd en zelfs de afgrijselijke gebeurtenissen van 11 september vormden in ons land onvoldoende aanleiding om een fundamenteel debat over de toekomst van de krijgsmacht te voeren. Het ontbreken van een breed gedragen visie maakt Defensie erg kwetsbaar voor aanslagen van boekhouders in de toekomst. Je hoeft geen helderziende te zijn om te zien dat in tijden van economische tegenspoed iedere Voorjaarsnota een siddering aan Plein 4 veroorzaakt.

Wat te doen? De defensieleiding in de breedste zin des woords dient meer aandacht te schenken aan de verankering van de krijgsmacht in de samenleving en dus aan zaken als de publieke presentatie van

de krijgsmacht en de dialoog met de samenleving. De Directie Voorlichting zal – naast woordvoering en *reageren* op vragen van buiten – veel nadrukkelijker en proactiever moeten uitleggen wat de krijgsmacht doet en kan betekenen voor de samenleving. De nieuwe chef Defensiestaf zal, zeker met het wegvallen van de bevelhebbers op termijn, daarbij de ruimte moeten krijgen om zich richting politiek en samenleving te profileren als het 'militaire' boegbeeld van de krijgsmacht. Verzoeken om steunverlening uit de samenleving behoren meer als kansen en investeringen in draagvlak te worden gezien, en niet louter als budgettaire rampspoed. Defensie zal verder alerter moeten zijn op kansen die netwerken bieden en medewerkers moeten stimuleren maatschappelijk actief te zijn. Alleen zo kan Defensie het lot vermijden dat Philips enkele jaren geleden trof: een hoogwaardig product aanbieden, dat de markt echter niet kocht.

De publieke presentatie verdient meer prioriteit dan zij de afgelopen jaren heeft gekregen. Met het wegvallen van de dienstplicht, de verkleining van de krijgsmacht en het sluiten van veel locaties zijn militairen in tal van regio's niet langer vertrouwde gezichten. We moeten ons in dit verband beraden op de vraag of de krijgsmacht van nu wel optimaal gebruik maakt van bestaande instrumenten. Laten we om een concreet voorbeeld te nemen eens de schijnwerper richten op een vertrouwd fenomeen uit de periferie van de organisatie: de krijgsmachtmusea.

Het ministerie van Defensie kent een groot aantal musea die elk een bepaald aspect van de Nederlandse militaire geschiedenis behandelen. Het Chinese spreekwoord 'Laat duizend bloemen bloeien' beschrijft de historisch gegroeide situatie in dit domein treffend. Het ministerie kent evenwel geen duidelijke visie en daarvan afgeleid beleid voor dit werkveld. Het gevolg is dat nergens in Nederland de samenleving een beeld krijgt gepresenteerd van de integrale geschiedenis van de krijgsmacht als instrument van buitenlands beleid, als belangrijke factor in de ontwikkeling van de natiestaat en als katalysator in tal van maat-

schappelijke processen; kortom, van het belang van de krijgsmacht in het verleden en het heden.

Kan een krijgsmacht, waarvan het geheel meer is dan de som der delen, in deze tijd nog volstaan met een museale presentatie van de krijgsmachtdelen? De vraag stellen, is hem beantwoorden. Het wordt tijd voor een grote sprong voorwaarts, richting de totstandkoming van een krijgsmachtmuseum, dat op eigentijdse wijze de geschiedenis van de Nederlandse krijgsmacht voor een breed publiek toegankelijk maakt en tegelijkertijd op professionele wijze het unieke militair-historisch erfgoed voor het nageslacht bewaart.

Een dergelijke museum (of museale organisatie) zou een goed uithangbord voor de krijgsmacht van nu richting samenleving kunnen vormen. Door gericht educatieve pakketten voor specifieke onderwijsgroepen te ontwikkelen, door in te spelen op de groeiende markt van onderwijs voor ouderen, door veteranen de ruimte te bieden om de eigen ervaringen te delen met (klein-) kinderen en door voortdurend, inspelend op actuele ontwikkelingen en discussies, de krijgsmacht een platform voor publieke presentatie te bieden, kan worden bijgedragen aan de instandhouding van het maatschappelijk draagvlak. Met bundeling van krachten kunnen een drietal vliegen in een klap worden geslagen: een betere publieke presentatie, synergiewinst door concentratie van schaarse middelen en betere waarborgen voor het behoud van cultureel erfgoed.

Een koerswijziging lijkt dan ook geboden. Het perspectief van een aantrekkelijke presentatie van het rijke verleden van de krijgsmacht, en dat ten dienste van een vitale, toekomstgerichte krijgsmacht die ook in de samenleving nog een factor van betekenis is, is veel aantrekkelijker dan het in een 'dode' collectie opnemen en conserveren van vliegtuigen, tanks en schepen, wapens en uitrustingsstukken van een krijgsmacht die alleen maar leger wordt. Ook bij de defensiemusea gaat het dus om meer dan om de toekomst van het verleden!